

Drugi kipi so sestavni deli uničenih »zlatih oltarjev« (Stranje, Nevlje, Sidol, Nova Štifta pri Gornjem Gradu) in nam zaradi fragmentarnosti, žal, povedo bolj malo o svoji prvotni podobi.

V Kamniku zagotavljajo, da je v depojih še dosti neobjavljenega gradiva in hkrati obljublajo, da ga bodo postopno predstavili na podobnih prihodnjih razstavah. To bi lahko bila tudi lepa spodbuda za druge inštitucije, ki imajo v depojih še neznane oziroma nerazstavljene umetnine. Vsekakor se je Kamniški

muzej s to razstavo uvrstil v tisto peščico slovenskih muzejev in galerij, ki vendarle, več ali manj redno, razstavljajo hranjeno gradivo in nove pridobitve. Še posebej pa je treba pozdraviti odločitev, da takšno razstavo spremlja natančno izdelan in bogato (tudi barvno) ilustriran katalog, ki nadaljnim raziskovalcem omogoča lažji dostop in kritično razmerje do gradiva.

Borut Uršič

ŠOLSTVO NA SLOVENSKEM SKOZI STOLETJA

Stalna razstava Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani, odprta 18. aprila 1988

Slovenski šolski muzej v Ljubljani je ena tistih redkih starejših kulturnih ustanov, ki je bila ustanovljena že v prejšnjem stoletju. Kljub spoznanju u nujnosti njenega obstajanja in poslanstva, se je morala skoraj sto let boriti za primerno mesto. Za svojo 90-letnico je postavil Slovenski šolski muzej prvo stalno razstavo v lepo preurejenih prostorih dela nekdanjega uršulinskega samostana. Študijsko in muzeološko odlično pripravljena razstava *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja* I. del (do 1848. leta) opravičuje in ute-

meljuje smiselnost pridobitve za ta muzej na tako ugodnem mestu, v centru Ljubljane. Z novimi prostorskimi pridobitvami je dobil tudi veliko večje možnosti razstavljanja, kot jih je imel v utesnjenih prostorih na Poljanski cesti.

Stalno razstavo *Šolstvo na Slovenskem* je napovedovala že knjiga z istim naslovom, z letom izida 1987. Njena avtorja sta večletna višja kustosa muzeja Jože Ciperle in mag. Andrej Vovko. Skupaj s prevodi v angleščino, nemščino, italijanščino in madžarščino

V vaški šoli (z razstave *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja* I.)

obsega 190 strani. Nekoliko spremenjen in drugače konceptiran je katalog razstave. Odlikuje ga preglednost in ilustracije, ki so lepa dopolnitev teksta. Teksti na razstavi se zopet delno ločijo od tekstov v katalogu, zlasti podnapisi.

Otvoritev je bila ob številnem obisku pospremljena s kulturnim programom in dvema govoroma. Najprej je ravnateljica muzeja Slavica Pavlič na kratko predstavila zgodovinski razvoj izobraževanja na Slovenskem in prizadevanja šolnikov, da Slovenci dobe svoj šolski muzej. Prva stalna šolska razstava je bila postavljena po prizadevanju Ivana Lapajnetja, učitelja v Krškem pred sto leti. Nastanek Slovenskega šolskega muzeja pred 90 leti pomeni tudi prvi tovrstni muzej slovanskih narodov v okviru Avstro-Ogrske. Šolniki so bili seveda navdušeni ob tem uspehu. Težav pa tudi ni manjkalo. Samo podatek, da se je v dobrih 50-tih letih moral seliti kar 12 (beri: dvanajst!!!)-krat, preden je dobil leta 1953 prostore na Poljanski cesti, že veliko pove. V imenu pokrovitelja je govoril predsednik Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo Franci Pivec. V svojem govoru je bil kritičen, a tudi vzpodbuden. Obrnjen je bil v preteklost, da bi bolje videl v prihodnost. Slovenski šolski muzej naj pokaže, kaj je bilo pri pedagoškem delu v zgodovini dobrega in kaj se ni obneslo. Za delo Slovenskega šolskega muzeja se ni treba bati, ker ima dobre strokovnjake, ki so že veliko tehtnega napisali. Slišali pa smo tudi govorčev besedo proti državnemu uravnavanju možgan. Študenta AGRFT v Ljubljani sta brala pasuse iz raznih zapisov iz dobe Primoža Trubarja, Jožefa II. in Bleiweisovih Novic.

Za bolj temeljito predstavitev sedanje stalne razstave bi potrebovali več časa. Prvo, kar je treba reči, je pohvala, da je zgodovina slovenskega šolstva po za-

slugi več strokovnjakov (vsa imena s funkcijo pri razstavi so navedena v naslovnici kataloga), zlasti avtorjev razstave J. Ciperla in A. Vovka postavljena v evropski čas, kulturo in vzgojo. Tako na razstavi spoznavamo stanje našega izobraževanja in šolstva v stoletjih s primerjavami in vzporejanjem s kulturo v Evropi pa tudi ilustrativno z gospodarskimi razmerami na Slovenskem. Tako na panojih vzporedno tečejo tri med seboj bolj ali manj prepletajoča se dogajanja, a pri katerem imata zgornja in spodnja nalogo bolje predstaviti osrednjo — šolstvo na Slovenskem. Avtorja razstave sta za obiskovalce tako rešila veliko vprašanj, zlasti zato, ker sta dala razstavi širino. Seveda se obiskovalci razstave velikokrat ne bodo zavedali, koliko truda je bilo vložene npr. samo v izdelavo karte glavnih smeri pedagoških vplivov v 16. stoletju ali študij in primerjava duhovne usmeritve protestantske in jezuitske šole, ki sta si bolj blizu v več zadevah, kot se to običajno misli.

Ker je dosedanja praksa pokazala, da originali ne morejo biti razstavljeni na stalnih razstavah, so si pri postavitvi te razstave pomagali na razne načine v okviru finančnih možnosti. Precej je kopij knjig, nekatere le s par listi. Obilica dokumentov in navedbe, kje so vse iskali razstavno gradivo kaže, da so obrnili veliko porumenelih listov v raznih arhivih, knjižnicah in muzejih doma in na tujem. Razveseljivo je, da so tuje kulturne ustanove toliko pomagale, da je bilo moč nekatere reči urediti kar pismeno. Razstavo lepo dopolnjujejo tudi lutke in dve maketi: jezuitskega kolegija in liceja v Ljubljani, dveh pomembnih kulturnih ustanov oz. stavb, ki ju danes ni več. Prvo je uničil požar, drugo pa potres (?).

Vinko Demšar

OD HOSPITALOV, PRISILNIH DELAVNIC DO VZGOJNIH ZAVODOV

Občasna razstava v Slovenskem šolskem muzeju, odprta hkrati s prvim delom stalne muzejske postavitev aprila 1988, želi pokazati razvoj skrbstva na zapuščeno in zanemarjeno mladino in nosi naslov »Vzgojni zavodi«. Na tridesetih panojih predstavljeno gradivo najprej predstavi historičen pogled na obravnavano temo, pri čemer domač razvoj vpne v široko predstavljene evropske okvire.

Na različno toniranih podlagah je razgrnjenih po nekaj prefotografiranih dokumentov (posebej iz Arhiva SR Slovenije, Nadškofijskega arhiva v Ljubljani in Zgodovinskega arhiva Ljubljana), pa tudi načrtov

risb in slik na temo beračenja in skrbi za zanemarjeno mladino, pri čemer izstopajo podobe mož, ki so vplivali na razvoj tovrstne dejavnosti (španski humanist Vives, cesar Karel V., predstavnik pietizma Spener, utemeljitelj sirotišnice v Halleu Francke, pedagog Pestalozzi, ravnatelj sirotišnice Wehrli, pred sto leti umrli don Bosco, ter ljubljanski mladinski sodnik Milčinski).

Poleg naglašanih upodobitev teh osebnosti so tako poudarjeni še nekateri načrti, stavbe različnih zavodov ali njihova notranjščina, poleg glavnega akcenta na panoju pa dopolnjujejo osnovno misel posamezn-